
TÜRKİYE EKONOMİSİNDE ULUSLARARASI GÖÇÜN İŞSİZLİK VE EKONOMİK BÜYÜME ÜZERİNE ETKİSİ: EKONOMETRİK BİR ANALİZ

Cem ENGİN

Dr. Öğretim Üyesi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü
e-posta: cemenginn@gmail.com
ORCID: 0000-0003-4812-6887

Tuğba KONUK

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü
e-posta: yilmaz-tuba@outlook.com
ORCID:0000-0002-7381-4131

Öz

Göç insanların coğrafi olarak yer değiştirmesi şeklinde tanımlanabilmektedir. Ekonomik, sosyal ve siyasal olarak karmaşık bir yapıya sahip olan göç olgusu birçok ekonomik değişken üzerinde etkiler meydana getirmektedir. İşsizlik ve ekonomik büyüme de uluslararası göçün etkilediği temel makroekonomik göstergelerdendir. Dolayısıyla bu çalışmanın amacı uluslararası göçün Türkiye ekonomisinde işsizlik ve ekonomik büyüme üzerine nasıl bir etki yarattığını 1995-2019 dönemi verilerini kullanarak araştırmaktır. Çalışmada bu amaç doğrultusunda değişkenler arası ilişkiyi tespit edebilmek için ADF Birim Kök Testi ve Johansen Eş Bütünleşme Analizi kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlarda uzun dönemli değişkenler arası ilişki bulunmuştur. Göç oranındaki artışlar hem işsizliği hem de ekonomik büyümeyi pozitif yönde etkilemektedir.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası Göç, İşsizlik, Ekonomik Büyüme, Johansen Eşbütünleşme.

THE EFFECT OF INTERNATIONAL MIGRATION ON UNEMPLOYMENT AND ECONOMIC GROWTH IN TURKEY: AN ECONOMETRIC ANALYSIS

Abstract

Immigration is defined as the move of people geographically. The immigration phenomenon that has economically, socially and politically complicated structure influences many economic variables. Unemployment and economic growth are among the major macroeconomic indicators that influenced by the international migration. Hence, the purpose of this study is to research the effect of the international migration on unemployment and economic growth in Turkey in the period of 1995-2019. ADF Unit Root Test and Johansen Cointegration Analysis are used to determine the relation

between the variables. Results show long term relation between the variables. The increase in the migration rate affect both unemployment and economic growth positively.

Keywords: Immigration, Unemployment, Economic Growth, Johansen Cointegration.

1. GİRİŞ

İnsanlık tarih boyunca devamlı bir hareketlilik içindedir. Küreselleşme sürecinin başlamasıyla birlikte hem göç veren hem de göç alan ülkeler açısından göç kavramı ön plana çıkan konular arasında yer almıştır. Siyasal, ekonomik ve sosyal olarak farklı anlamlar ifade eden göç kavramı dünya gündeminde de sürekli tartışılan konular arasında yer almaktadır.

Genellikle göç, kişilerin bir coğrafi konumdan başka bir coğrafi konuma doğru yer değiştirmesidir. Göç, kişilerin büyük bir kısmı için daha iyi koşullarda yaşamlarını idame etme fırsatı olarak görülürken, bazıları için ise siyasi ya da toplumsal sorunlardan dolayı sadece yaşama hakkına sahip olabilmek için gerçekleştirdikleri, ülkelerini vatanlarını zorunlu olarak terk etmek zorunda kaldıkları bir eylemdir.

Türkiye sahip olduğu jeopolitik özelliklerden dolayı göçmenler için fırsat olarak değerlendirilmektedir. Son 20 yıla bakıldığında Türkiye'nin göç yapısını düzenli-düzensiz göç edenler, mülteciler, geçici olarak koruma altında olan yabancı uyruklu insanlar oluşturmaktadır. 2011 yılı itibarıyla Suriye'de yaşanan iç savaşın etkisiyle Türkiye Dünya genelinde en çok Suriyeli göçmen kabul eden ülke konumundadır. Dolayısıyla Türkiye göçmenler açısından hem Avrupa'ya geçiş yapmak isteyenler için bir köprü, hem de burada yaşamak isteyenler için bir cazibe merkezidir (Türkcan, 2017:771).

İşsizlik ve ekonomik büyüme Dünya genelinde ekonomik ve sosyal boyutu farklılıklar arz eden ekonomik göstergelerdendir. Bu göstergeler birçok makro ekonomik değişkenle ilişki içerisindedir. Göç ise literatürde genellikle teorik olarak incelenen fakat ampirik olarak eksiklikleri bulunan bir konudur. Uluslararası göç birçok makroekonomik değişken üzerinde etki yaratmaktadır. Bu bağlamda biz çalışmamızda uluslararası göçün işsizlik ile ekonomik büyüme üzerine etkisini ampirik olarak ele alacağız. Bu değişkenler arasında ilişkinin yönü derecesi ülkeleri ekonomik açıdan etkileyebilmektedir.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Uluslararası Göç Türleri

İnsanlık tarihinin başlangıcından bu yana gündemde olan göçün sosyal bilimler açısından bu kadar ön plana çıkması ilk olarak 18. yüzyılın sonları ve 19. yüzyılın başlarında ortaya çıkan sanayileşme toplumlarının hızlı kültürel ve sosyoekonomik değişim yaşadıkları küreselleşmenin başlangıç dönemine dayanmaktadır.

Göç, demografik, ekonomik, siyasi, psikolojik, antropolojik ve sosyolojik etkilerinin olması nedeniyle çok yönlüdür. Kişilerin yaşama hakkını sağlayabilme ve ya en temel ihtiyaçlarını karşılayabilme, daha iyi yaşam koşullarına sahip olma isteği nedeniyle

yapılan yer değiştirme hareketi göç olarak tanımlanabilir. Tarih boyunca kişiler ve toplumlar inanç farklılıkları, savaşlar, doğal afetler, siyasal ve ekonomik sebepler ile yaşadıkları yerleri terk etmek zorunda kalmışlardır.

Uluslararası göç türlerini nitelik, içerik ya da kapsam açısından sınıflandırmak mümkündür. Burada zorunlu göç, gönüllü göç, mülteci göçü, işgücü göçü, geçici göç, kalıcı göç, beyin göçü, düzenli göç, düzensiz göç şeklinde ayırım yapılabilir.

Zorunlu göç: Göç kavramı genelde bireylerin istekleriyle gerçekleşmektedir. Fakat insanlar kendi istekleri dışında da göç etmek zorunda kalmışlardır. Burada en önemli nedenlerden biri savaşlar olmuştur. Zorunlu nedenlerle ülke dışına çıkmak zorunda kalan kişilere mülteci ismi verilirken, ülke sınırlarını aşamayan kişiler yerinden edilmiş nüfus olarak ifade edilebilir (Çakı, 2018:19) . İklim değişikliği, kuraklık, kaynak yetersizliği, açlık zorunlu göçe neden olan faktörlerdir. Ayrıca sömürgecilik, kölelik, ülke içi savaşlar ve kaoslar da zorunlu göç nedenleri arasında yer almaktadır (Kara, 2015:26).

Gönüllü göç: Gönüllü göçü diğer göç türlerinden ayıran en önemli faktör göç etme kararını bireylerin kendilerinin vermesidir. Burada daha iyi yaşam sürmek ön planda olsa da bazen kişiler macera aramak ya da değişik yer ve kültürde yaşama isteğiyle de göç edebilmektedirler (Kara, 2018:27). Gönüllü göçün gerçekleşmesinde bireylerin daha iyi koşullarda yaşama isteği, daha iyi hayat standardına sahip olma arzusu vardır (Sayın vd., 2016:3).

Mülteci göçü: "Uluslararası hukukta "mülteci" kavramı, vatandaşı olduğu ülke dışında olan ve "ırkı, dini, tabiiyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncesi nedeniyle zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu" için vatandaşı olduğu ülkeye dönemeyen veya dönmek istemeyen kişileri ifade etmektedir" (Doğan,2017:317).

İşgücü göçü: İnsanların bir ülkeden farklı bir ülkeye göç etmesinin birçok nedeni olmasına karşılık en önemli nedenlerden biri ekonomidir. Kişiler daha iyi bir hayata kavuşmak daha iyi bir iş bulmak daha genel bir ifadeyle refah düzeyini artırmak için göç ederler. İşte bu noktada işgücü göçü gerçekleşmektedir. Daha iyi iş imkânları ve hayat kalitesinin artabileceği düşüncesi insanları iş gücü göçüne doğru yönlendirmektedir (Fichter, 1994:155-156).

Geçici göç: Genellikle kalıcı olması amaçlanmayan geçici bir süreliğine belirli bir ülkeye gerçekleştirilen göçe geçici göç denir. Bu göç daha çok turizm ya da eğitim amaçlı bazen de dini kültürel ziyaretler şeklindedir (Nakhoul, 2014:9).

Kalıcı göç: Göç ettikleri ülkelerde önemli kısıtlamalar olmadan bu ülkelerde sürekli oturma ve çalışma izni alan kişiler kalıcı göçmen olarak tanımlanabilir. Bu tür göçmenler bu ülkelerde işlerini kaybedip işsiz kalsalar bile ülkeyi terk etmek zorunda değillerdir. Belirli bir süre sonra bazı kriterleri (konut ve çalışmayla ilgili) yerine getirdikten sonra ailelerini de göç ettikleri ülkeye alabilirler. Kalıcı göçte göç alan

ülkede sürekli olarak ikamet etme isteği sınır geçişlerindeki zorluktan ve geçişlerin maliyetinden kaynaklanmaktadır (Nakhoul, 2014:10).

Beyin göçü: 'Beyin göçü, iyi eğitim görmüş, düşünen, üreten, kalifiye iş gücünün araştırma yapmak veya çalışmak amacıyla en verimli oldukları dönemde bir başka ülkeye gidip geri dönmemeleri durumudur' (Bakırtaş, 2010:962).

Düzenli ve düzensiz göç: Uluslararası göç akımları yasal açıdan incelendiğinde düzenli ve düzensiz olarak ikiye ayrılmaktadır. Yasal çerçevede gerçekleşen göç düzenli göçtür. Başka bir deyişle, kişi tarafından yapılan göç başvurusunun hedef ülkenin kabulü ile yapılabileceği gibi bazı durumlarda da ülkelerin işgücü ve nüfus durumunu göz önünde bulundurarak yaptıkları talepler doğrultusunda da gerçekleşen uluslararası göçtür.

Düzensiz göç ise, göç ettiği ülkeye o ülkenin yasalarını ihlal ederek giriş yapan, ülkede kalmak için yasal hakkı bulunmayan, ülkenin yasalarını ihlal ederek çıkış yapan kişiler için kullanılır (Doğan, 2017:318).

2.2. Uluslararası Göçün İşsizlik ve Ekonomik Büyüme Üzerine Etkisi

Ekonomik büyümeyi, bir ülkede, belli bir dönemde üretilen tüm mal ve hizmetlerin parasal ifadesi olan GSYİH' de meydana gelen artış olarak ifade edebiliriz. Ekonomik büyüme tam istihdam altında kullanılan iktisadi kaynakların daha etkin kullanılması ve ya kaynaklara yenilerinin eklenmesiyle sağlanır. Ekonomik büyüme mal ve hizmet miktarındaki sürekli artış olarak tanımlanabilmektedir (Muratoğlu, 2011:3).

Tüm dünyada yaşanan en önemli ekonomik problemlerden birisi işsizliktir. İşsizliği diğer ekonomik sorunlardan ayıran en önemli özellik sosyal sorunlara sebep olmasıdır. Bu konuda politika yapıcılar çözüm üretmek adına çeşitli yöntemlere başvurmuşlardır (Muratoğlu, 2011:20).

Uluslararası göç son yıllarda artan iç savaşlar ve sosyoekonomik travmalarla birlikte artış eğilimindedir. Bu artış göç alan ülkelerin ekonomileri üzerinde çeşitli etkiler meydana getirmiştir. Birçok ekonomik göstere artan göçlerden etkilenmektedir. Uluslararası göçün birçok makroekonomik göstere üzerinde artıları ve eksileri vardır.

Son yıllarda yaşanan savaşlar nedeniyle zorunlu göçten etkilenen Türkiye de yasal ve yasa dışı olarak yabancı sayısı her geçen gün artmaktadır. Bu artış iktisadi büyümeyle birlikte işsizliğin meydana gelmesine sebep olması çalışmada ön plana çıkan konudur.

Uluslararası göçün göç alan ülke ekonomisine etkileri ele alındığında hiç kuşkusuz ekonomik büyüme ilk sırada gelir. Burada akla gelen soru ise uluslararası göç ev sahibi ülkede ekonomik büyümeye neden mi oluyor yoksa kaynakların etkin dağılımını bozarak ekonomik büyümeye zarar mı veriyor?

Uluslararası göçün yenilik (inovasyon), sermaye birikimi, beşeri sermaye, dış ticaret ve iç talep yönünden ekonomik büyümeyi olumlu etkilediği konusunda güçlü bulgular bulunmaktadır. Göç alan ülkeler göçmenlerin ve mültecilerin yetenek, beceri ve sermayelerini iyi değerlendirdikleri sürece uzun dönemde ekonomik büyümeye katkı sağlayabilir (Gür, 2017:7).

Ev sahibi ülkelerde işsizlik yüksek ve şirketler iş pozisyonlarını doldurmada sıkıntı yaşamıyorlarsa, bu ülkelerde göçmen ve mültecilerin emek piyasasına giriş yapmaları ülkede işsizliği artırarak ortalama ücret seviyesinin aşağı inmesine sebep olurken aynı zamanda kayıt dışı işsizlik de ortaya çıkar (Gür, 2017:7)

2.3. Literatür Taraması

Card (1990)'ın yaptığı çalışmada, ABD'de vasıfsız göçmenlerin istihdam üzerindeki etkisini 1979-1985 dönemi verilerini kullanarak En Küçük Kareler Yöntemiyle incelemiştir. Çalışmada ABD'nin net göçü ve istihdam oranı değişken olarak analize dahil edilmiştir. Çalışmanın bulgularına göre, göçün vasıfsız işlerde çalışan ABD'lilerin ücret düzeyleri ve istihdamı üzerinde hiçbir etkisinin olmadığı sonucuna varılmıştır.

Friedburg ve Hunt (1995), ABD'deki göç ve işsizlik arasındaki ilişkiyi 1970-1990 verileriyle analiz etmişlerdir. En Küçük Kareler yönteminin kullanıldığı çalışmada İşsizlik oranı ve toplam nüfus içerisinde göçmenlerin payı değişkenleri ile analiz yapılmıştır. Çalışmada elde edilen sonuçlara göre, göç ve işsizlik arasında negatif bir ilişki olduğu ortaya konulmuştur. İlaveten ABD'de göçmenlerin nüfus içindeki payında %10'luk bir artışın yerli ücretleri %1 oranında azalttığı sonucuna varılmıştır.

Sshan, Morris ve Sun (1999), Avustralya ve Yeni Zelanda'da göç ve işsizlik arasındaki ilişkiyi VAR analizi yardımıyla inceledikleri çalışmada 1983-1995 dönemine ait üç aylık zaman serisi verilerini kullanmışlardır. Çalışmanın analizindeki sonuçlara göre, göç ve işsizlik arasında hiçbir nedensellik bulgusuna ulaşılammış dahası diğer ekonomik değişkenlerden işsizliğe doğru bir nedensellik ilişkisi olduğu sonucuna varılmıştır.

Borjas (2003), çalışma ulusal işgücü piyasası, işgücünün eğitim düzeyi ve işgücünün piyasadaki deneyimi açısından incelenmiştir. 1960-2000 yıllarının veri olarak kullanıldığı analizde ücretlerde küçük yükseliş yaşanmasına karşın ABD'ye göç eden eğitilmiş işgücü arzının arttığı görülmüştür. Eğitim düzeyi veya iş tecrübesi bakımından da artış görülmektedir. Göçlerden düşük yetenekli yerli çalışanlar negatif yönlü etkilenen kesimdir. İşgücü piyasası şokları ile birlikte uluslararası göç, tıpkı teknolojik gelişme gibi, düşük yetenekli yerli çalışanların işsiz kalmasına sebep olmuştur. Başka bir ifadeyle düşük yetenekli insanlar için uluslararası göç işsizliği artırmaktadır.

Feridun (2004), 1980-2004 dönemini içeren çalışma İsveç için yapılmıştır. Analizde göç, kişi başına GSYİH ve işsizlik arasındaki ilişkiyi araştırmak için ARDL (Autoregressive Distributed Lag) yöntemi kullanılmıştır. Göç ve kişi başına düşen

GSYİH arasında uzun vadeli ve iki yönlü nedensellik olduğu sonucuna varılmış, ancak göçün işsizliğe neden olduğu yönündeki hipotez desteklememiştir. Aksine, bu çalışmada işsizliğin göçün nedeni olduğu sonucuna varılmıştır.

Venturini ve Villisio (2004), İtalya için 1993-1997 dönemine ait üç aylık zaman serisi verilerini kullanarak EKK yöntemiyle göçün işgücü piyasalarına olan etkilerini analiz etmişlerdir. Elde edilen sonuçlara göre, göçün işsizliğin artmasına neden olduğunu tespit edilmiştir. Başka bir ifadeyle, göçmen işgücündeki artışın, göçmen olmayanlar için yeni iş fırsatları anlamına gelemeyeceğini ifade ederken bu durumun yerliler için istihdam olanaklarının azalması anlamına geleceğini belirtmişlerdir.

Cohen-Goldner ve Paserman (2004), 1989-1999 dönemini kapsayan çalışmalarında, saat ücreti ve göç oranı kullanmış ve işgücü piyasasındaki göçün dinamik etkisini İsrail için analiz etmişlerdir. Kısa dönemde göçmen payındaki bir artışın ücretleri düşürdüğü sonucuna regresyon analizi yardımıyla varılmıştır. Ayrıca analizler sonucunda göçün kısa ve uzun dönemde istihdam üzerinde hiçbir etkisi olmadığı elde edilmiştir.

Dustmann, Fabbri, Preston (2005), 1983-2000 yılları arasında göçmen işçilerin ekonomik büyümeye etkisini OLS yöntemiyle test etmişlerdir. Elde edilen sonuçlara göre göçmen işçilerle İngiliz işçilerin yetenekleri benzerdir ancak eğitim durumuna göre bazı farklılıklar görülmektedir. Göçmen işçilerin ekonomik gelişmeye pozitif etki ettiği görülmüştür.

Bonin (2005), 1975-1997 dönemini kapsayan Almanya için yaptığı çalışmada göçün ücret ve istihdam üzerindeki etkisini incelemiştir. Yatay kesit analizinde panel veriler kullanılmıştır. Çalışmadaki analiz sonuçlarına göre göçmen işgücü sayısındaki artışın ücretleri azalttığı görülürken işsizliği artırmadığı yönünde bulgulara ulaşılmıştır.

Morley (2006), göç ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi ARDL sınır testi yaklaşımı ile analiz etmiştir. 1930-2002 döneminin ele alındığı çalışmada kişi başı göç alımı ve kişi başı gelir parametreleri değişken olarak kullanılmıştır. Avustralya, Kanada ile ABD ülkeleri için analiz yapılan çalışma sonuçlarına göre; kişi başı gayri safi yurtiçi hasıladan göçe doğru uzun dönemli tek yönlü nedensellik ilişkisi bulunmuştur.

Jean ve Jimenez (2007), GMM Genelleştirilmiş Momentler (GMM- Generalized Method of Moments) yönteminin kullanıldığı çalışmada 1984-2003 dönemi OECD ülkeleri için incelenmiştir. Göçün işsizlik üzerindeki etkisini inceleyen çalışmada göçün işsizlik üzerinde kalıcı etkisinin olmayacağı sonucuna varılmıştır.

Boubtane, Coulibaly ve Rault (2011), 1980-2005 dönemini kapsayan çalışmada 22 OECD ülkesi ele alınmış ve net göç, işsizlik ve reel kişi başına GSYİH arasındaki ilişki araştırılmıştır. "Bootstrap Panel Granger Nedensellik" testi kullanılarak analiz yapılan bu çalışmada, işsizliğin göç oranını negatif etkilediği sonucuna varılırken, göçün işsizliğin nedeni olmadığı sonucu elde edilmiştir. İlaveten

ekonomik büyümenin göç oranını artırdığı görülürken, göç oranındaki artış ekonomik büyümeye sebep olmadığı sonuçlara eklenmiştir.

Chletsos ve Roupakias (2012), Yunanistan'da 1980-2011 dönemleri arasında göç, işsizlik ve ekonomik büyüme üzerinde bir ampirik çalışma yapmıştır. Bu çalışmada, Yunanistanın göç, işsizlik ve reel kişi başına GSYİH arasındaki ilişki Eşbütünleşme ve Granger Nedensellik testi ile ortaya konmuştur. Elde ettikleri bulgulara göre, Yunanistan'da GSYİH büyüme oranları ve işsizlik göçün nedenidir, tersine yönlü bir nedensellik bulunmamaktadır.

Boubtane, Coulibaly ve Rault (2013), OECD ülkeleri için 1987-2009 yılları arasındaki verilerin kullanıldığı çalışmada PANEL VAR analizi yapılmıştır. Göçün ev sahibi ülke üzerinde işsizlik ve ekonomik büyümeye olan etkisi incelenmiştir. Yapılan analiz sonuçlarına göre, uluslararası göçün göç alan ülke açısından ülkenin GSYİH üzerinde pozitif etkisi olduğu sonucuna varılırken, işsizlik üzerinde negatif etkisi olduğu görülmüştür.

Damette ve Fromentin (2014), panel veri metodolojisini kullanarak, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü'nün (OECD) 14 ülkesinin (Avustralya, Belçika, Kanada, Danimarka, Fransa, Almanya, İtalya, Japonya, Hollanda, Norveç, İspanya, İsviçre, İngiltere, Amerika) aldıkları göç ve işgücü piyasası arasındaki etkileşimi incelemektedir. Ev sahibi ülkedeki ücretler ve işsizlik seviyeleri üzerindeki uzun vadeli makroekonomik etkilerin değerlendirilmesinde, bir Eşsiz Vektör Hata Düzeltme Modelini (VECM) tahmin etmiş ve nedensellik testleri yapmışlardır. Sonuçlar, göçmenlerin artışının, kısa vadede göç alan ülkelerdeki ücretleri artıracağını göstermektedir.

Chamunorwa ve Mlambo (2014), Güney Afrika için yapılan çalışmada 1980-2011 dönemi analiz edilmiştir. Değişken olarak göç oranı, GSYİH, enflasyon ve eğitim düzeyi kullanılmıştır. Çalışma da göç ve işsizlik arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki elde edilmiştir. Ayrıca eğitim ve büyümenin işsizliği azalttığı sonucuna varılmıştır.

Latif (2015), göç ve işsizlik arasındaki ilişkiyi Kanada için Panel Veri Analizi yardımıyla 1983-2010 dönemi için incelemiştir. Çalışmada kişi başı GDP, net göç oranı ve işsizlik oranı değişken olarak kullanılmıştır. Kısa dönemde göç oranının işsizlik üzerinde pozitif etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ceritoğlu vd. (2015), geçici koruma statüsünde Türkiye'de bulunan Suriyelilerin Türkiye'de işgücü piyasası üzerindeki etkilerini tahmin etmek için çalışmalarında 2010-2011 ve 2012-2013 dönemi ele alınarak Havuzlanmış EKK Yöntemi ile analiz yapılmıştır. Sonuçta Suriyelilerin istihdamı ile Türkiye'de işsizlik oranının arttığı ve Suriyeli mülteci istihdamının yerli istihdam üzerindeki negatif etkinin ise dezavantajlı gruplar olan kadınlar, gençler ve eğitimsiz kişileri daha fazla etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Sevinç vd. (2016), çalışmada ekonomik büyüme ve göç olgusu arasındaki ilişki Türkiye'nin de dahil olduğu gelişmekte olan ekonomiler için Panel veri yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışmada 1962-2012 dönemine ait 5 yıllık veriler kullanılmıştır. GSYH ve net göçün nüfusa oranı çalışmada değişken olarak kullanılmıştır. Elde edilen panel ve yatay kesit katsayı sonuçlarına göre ise Cezayir, Botsvana, Çin, Dominik Cumhuriyeti, Ekvator, Paraguay ve Peru'da ekonomik büyüme ile göç arasında istatistiki olarak anlamlı ve pozitif ilişkiler bulunmaktadır. Belize, Kosta Rika, Gabon, İran, Meksika ve Türkiye gibi diğer ülkelerde ise ekonomik büyüme ve göç arasındaki ilişkinin yönü negatif ve istatistiki açıdan anlamlı çıkmaktadır.

Göv ve Dürrü (2017), ekonomik büyüme ve göç arasındaki ilişkiyi tespit etmek amacıyla seçilmiş OECD ülkelerinin 2000-2016 dönemi verileri kullanılarak Panel Nedensellik Analizi yapılmıştır. Çalışmada kişi başı GDP, yabancı ülkede doğmuş hedef ülkeye sonradan giden nüfus oranı değişken olarak kullanılmıştır. Sonuçta Göç oranından GDP'ye doğru tek yönlü nedensellik ilişkisi bulunmuştur.

Altunç vd. (2017), çalışmada dış göçlerin işsizlik enflasyon ve ekonomik büyüme üzerindeki etkileri Türkiye ekonomisi için 1985-2015 dönemi verileri kullanılarak Granger Nedensellik Testi yardımıyla incelenmiştir. Çalışmada GSYH, Enflasyon, işsizlik ve dış göç değişkenleri kullanılmıştır. Elde edilen sonuçta, dış göç ile GSYH arasında çift yönlü nedensellik ilişkisi bulunmuştur. Ayrıca ekonomik büyümeden enflasyona, enflasyondan işsizliğe ve işsizlikten de ekonomik büyümeye doğru tek yönlü nedensellik ilişkisi bulunmuştur.

Nurdoğan ve Şahin (2019), çalışma Türkiye'de dış göç ile artan yabancı sayısının işsizlik üzerindeki etkisi 1995-2018 dönemi verileri kullanılarak Engle Granger Eş Bütünleşme ve Granger Nedensellik analizi yardımıyla incelenmiştir. Çalışmada bağımlı değişken olarak işsiz sayısı, bağımsız değişken olarak yabancı sayısı ele alınmıştır. Elde edilen sonuçlarda söz konusu değişkenler arasında uzun dönemli bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca yabancı sayısından işsizliğe doğru bir nedensellik ilişkisi tespit edilmiştir. Türkiye'de bulunan yabancı sayısı işsizliğin bir nedeni olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

3. AMPİRİK ANALİZ

3.1. Veri Seti ve Özellikleri

Bu çalışmanın amacı Türkiye Ekonomisi için 1995-2019 dönemi göç, işsizlik ve ekonomik büyüme verilerini kullanarak uluslararası göçün, işsizlik ve ekonomik büyüme üzerine etkisini incelemektir. Bu çalışmada kullanılan değişkenler "TÜİK", "Göç İdaresi Genel Müdürlüğü", "Country Economy Data" ve Nurdoğan ve Şahin' in Türkiye' de dış göç ile artan yabancı sayısının işsizlik üzerindeki etkisi adlı çalışmadan derlenmiştir. Analizlerde kullanacağımız veri seti Tablo 1'de gösterilip daha sonra değişkenlerin tanımlanması Tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 1. Toplam Yabancı Sayısı, Toplam İşsiz Sayısı ve GSYİH (1995-2019)

Dönem	Toplam Yabancı Sayısı	Toplam İşsiz Sayısı(bin)	Gsyih Milyar Dolar
1995	98113	1700	233,34
1996	21981	1502	250,263
1997	33539	1551	261,775
1998	36226	1606	276,012
1999	54129	1829	256,485
2000	268314	1497	273,085
2001	258819	1967	200,305
2002	244289	2464	238,342
2003	212388	2493	311,944
2004	220636	2385	404,853
2005	239327	2388	501,163
2006	225591	2328	557,796
2007	295380	2376	675,01
2008	252665	2611	764,643
2009	204467	3471	644,47
2010	223900	3046	772,29
2011	296608	2615	832,497
2012	412973	2518	873,696
2013	608548	2747	950,328
2014	1631849	2853	934,075
2015	3137161	3057	859,449
2016	3536291	3330	863,39
2017	4308104	3454	852,648
2018	4862202	3537	771,274
2019	5074978	4457	753,693

Kaynak: Tuik, Göç idaresi Genel Müdürlüğü, Country Economy Data ve Nurdoğan ve Şahin in Türkiye’de dış göç ile artan yabancı sayısının işsizlik üzerindeki etkisi adlı çalışmadan derlenmiştir.

Tabloda yer alan toplam yabancı sayısı; düzensiz göçmenler, uluslararası koruma altında olanlar, geçici koruma altında olanlar ve ikamet izni bulunanların toplamı alınarak yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 2. Değişkenlerin Tanımlanması

Değişkenler	Açıklama	Kaynak
LİS	Logaritmik Toplam İşsiz Sayısı	Tuik
LGOC	Logaritmik Toplam Yabancı Sayısı	Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Nurdoğan ve Şahin in Türkiye’de dış göç ile artan yabancı sayısının işsizlik üzerindeki etkisi adlı çalışmadan derlenmiştir.
LGDP	Logaritmik Gayri Safi Yurtiçi Hasıla	Country Economy Data

Türkiye’ de uluslararası göçün işsizlik ve ekonomik büyüme üzerine etkisini inceleyen ekonometrik modeller aşağıdaki gibi tanımlanmıştır:

$$IS=f(GOC)$$

$$InIS_t = \alpha_0 + \alpha_1 InGOC_t + \varepsilon_t$$

Birinci modelde bağımlı değişken $InIS_t$, İşsizliği ifade ederken bağımsız değişken $InGOC_t$, toplam yabancı sayısını ifade etmektedir. ε_t ise modelin hata terimini göstermektedir

$$GDP=f(GOC)$$

$$InGDP_t = \beta_0 + \beta_1 InGOC_t + \varepsilon_t$$

İkinci modelde bağımlı değişken $InGDP_t$, ekonomik büyümeyi temsil ederken, bağımsız değişken $InGOC_t$, toplam yabancı sayısını temsil etmektedir. ε_t ise modelin hata terimini göstermektedir.

Analize başlamadan önce logaritmaları alınmış değişkenlerin serilerde durağanlık araştırılması için Genişletilmiş-Dickey Fuller (ADF) testi yapılarak serilerin durağanlık dereceleri tespit edilmiştir. Daha sonra Johansen Eşbütünlük testi ile seriler arasında uzun dönemli bir ilişki incelenmiştir

3.2. Birim Kök Analizleri

Bir ekonometrik model kapsamında yapılan zaman serilerinde analize ilişkin açıklayıcı özellikleri gösteren süreç durağan olasılıklı süreç olarak değerlendirilmektedir.

“Ortalamasıyla varyansı zaman içinde değişmeyen, iki dönem arasındaki ortak varyansı bu ortak varyansın hesaplandığı döneme değil de, yalnızca iki dönem

arasında uzaklığa, açıklığa ve gecikmeye bağlı olan olasılıklı bir süreç için durağandır.” denilebilir (Gujarati, 2012:740).

Ekonometride zayıf durağan özelliğe sahip seriyi anlamak için Y_t 'nin şu özellikleri bulundurması gerekmektedir (Gujarati, 2012: 740).

$$\begin{aligned} \text{Ortalama:} & E(Y_t) = \mu & (1) \\ \text{Varyans:} & \text{var}(Y_t) = E(Y_t - \mu)^2 = \sigma^2 & (2) \\ \text{Ortak Varyans:} & Y_k = E[(Y_t - \mu)(Y_{t+k} - \mu)] & (3) \end{aligned}$$

Burada Y_k , k gecikme değeri ile ortak varyans değeri olup, Y_t ile Y_{t+k} arasında ortak Varyans olarak kabul edilmektedir. Daha kapsamlı olarak ifade edilirse, bir zaman serisinin ortalama değeri, varyans ve kovaryansı ne zaman ölçülürse ölçülsün zaman içinde değişmeden kalabiliyorsa bu seri durağan olarak değerlendirilebilmektedir. Şayet bir zaman serisi yukarıda bahsedilen özelliklere sahip değilse “durağan olmayan zaman serisi” olarak nitelendirilmektedir.

Birim kök testleri literatürde ilk olarak Dickey –Fuller’in çalışmasında ele alınmaktadır. Dickey –Fuller (1979) ve (1981) yılında ele aldıkları çalışmalarında serilerin durağanlıklarını incelemek için birim kök testleri geliştirmişlerdir. Ekonometrik uygulamalarda en çok tercih edilen yöntemler olarak Dickey Fuller (DF) ve Geliştirilmiş Dickey Fuller (ADF) Birim Kök testleri kullanılmaktadır. Dickey Fuller birim kök testi zaman serisi değişkenlerinin otoregresif süreçle belirlenip belirlenmeyeceğini gösteren bir yöntem olarak değerlendirilmektedir (Utkulu, 2003:52). Bu çalışmada ise değişkenlerin durağanlıklarını tespit etmek için ADF Birim Kök Testi uygulanmıştır.

ADF birim kök test sonuçları %1, %5, %10 Tau kritik değerlere göre kıyaslanır. Elde edilen sonuca göre birim kök olup olmadığına karar verilir (Öner, 2018:321).

H_0 = Birim Kök İçerir, Durağan Değildir.

H_1 = Birim Kök İçermez, Durağandır.

Buradaki H_0 hipotezi değişkenin durağan olmadığını, H_1 hipotezi ise değişkenin durağan olduğunu göstermektedir.

Ekonometrik çalışmalarda zaman serilerinin özelliklerini inceleyen çok sayıda birim kök analizi yer almaktadır. Literatürde en sık tercih edilenlerden birisi ise ADF (Augmented Dickey Fuller) birim kök testleridir (Dickey ve Fuller, 1981). ADF testlerinde, temel hipotez (sıfır hipotezi) serinin durağan olmadığı şeklinde ifade edilmektedir (Sukar ve Hassan, 2001:114).

Tablo 3. ADF Birim Kök Testi Sonuçları

Değişken	Düzey Değerler			Sabit terimli	Birinci Farklar		Sonuç
	Sabit Terimli	Sabit ve trendli	Sabitsiz ve trendsiz		Sabit ve trendli	Sabitsiz ve trendsiz	
Lgöç	-0,081 [0,9409]	-1,92 [0,6088]	-1,49 [0,9624]	-5,72 [0,001]	-5,37 [0,0013]	-4,49 [0,001]	I(1)
Liss	-0,40 [0,8942]	-2,96 [0,1618]	-1,52 [0,9648]	-4,14 [0,003]	-4,03 [0,022]	-3,39 [0,0017]	I(1)
Lgdp	-1,17 [0,6663]	-0,74 [0,9571]	-1,62 [0,9706]	-3,78 [0,009]	-3,83 [0,003]	-3,54 [0,001]	I(1)
%1	-3,73	-4,41	-2,66	-3,75	-4,44	-2,67	
%5	-2,99	-3,62	-1,95	-3,00	-3,63	-1,95	
%10	-2,63	-3,25	-1,60	-2,64	-3,25	-1,60	

[] prob. İstatistiklerini göstermektedir.

Çalışmada öncelikle serilerin durağan oldukları seviyelerin tespiti için ADF birim kök testi kullanılmış ve test sonuçları Tablo 3'te özetlenmiştir. ADF testi, olası otokorelasyonun önlenmesi amacıyla bağımlı değişken gecikmeli değerlerini ilgili denklemin sağ tarafına açıklayıcı değişken olarak ilave eden bir yöntemle çalışmaktadır. Tablo 3' te yer alan değişkenlerin seviyelerine uygulanan ADF test sonuçları değişkenlerin seviyesinde durağan olmadığını ortaya koymaktadır. ADF test sonuçları seviye itibariyle, Mac-Kinnon kritik değerinden mutlak değer olarak küçük bulunmuştur. Söz konusu testlerin değişkenlerin birinci derece farkına uygulanması sonucu elde edilen bulgular Mac-Kinnon kritik değerlerinden mutlak değer olarak büyük bulunmuştur. Bu durum değişkenlerin birinci farkının durağan olduğunu göstermektedir. Başka bir ifadeyle, seviye itibariyle durağan olmayan serilerin birinci derece farkları durağan yani bütünleşme derecesi I(1)' dir.

3.3. Johansen Eş Bütünleşme Testi Sonuçları

Eş bütünleşme, durağan olamayan iki zaman serisi arasındaki korelasyonu araştırmak için geliştirilen bir tekniktir (Tari, 2012:425).

Eş bütünleşme kavramında serilerin entegre derecelerinin önemli olduğu vurgulanmaktadır. Serilerin eş bütünleşik bir özellik gösterip göstermediğini anlamak için entegre derecelerinin bilinmesi gerekmektedir (Ağır ve Zabun, 2015:49).

Johansen, değişkenler seti arasında var olabilecek tüm eş bütünleşme ilişkilerini tahmin edilmesine imkân veren bir yöntem geliştirmiştir. Eş bütünleşme ilişkilerin tahmin edilmesinde en çok benzerlik (EÇB) yönteminin kullanıldığı vurgulanmaktadır.

Bu yöntem ise, değişken seri arasında ortaya çıkabilecek olan eş bütünleşme bileşenlerinin sayısının 1'den fazla olması neticesinde kullanılacaktır.

İki değişken için her iki değişkenin de I(1) olmasında sadece ' α ' eş bütünleşme parametresi kullanılarak ispatlanabilirken, ikiden çok değişken olması durumunda ' α 'nın tek olduğu kanıtlanamayacağından "n" değişken durumunda "n-1" sayıda eş bütünleşme vektörünün söz konusu olabileceği ifade edilir.

Johansen, eş bütünleşme değişkenlerin I(1) ve I(0) olması varsayımına dayanmaktadır. Bu yüzden daha öncede ifade edildiği için ilk olarak serilerin bütünleşme mertebeleri belirlenmektedir.

Johansen yaklaşımında Π matrisinin rankı ile çalışılmaktadır.

Rank (Π)= n Burada $Y_t \sim I(0)$; değişkenler arasında ilişki yoktur.

Rank (Π)= 0 Π matrisin hiçbir doğrusal bileşimi durağan değildir. Serilerin durumları ancak VAR modelleri oluşturulabilir.

Rank (Π) < n $Y_t \sim I(0)$ şeklinde yazılır. Denklemdaki Π 'nin yerine bu açılım getirildiğinde denklemler durağanlıklarını yitirirler.

Π katsayılar matrisindeki α ayarlama hızı, β ise sahip olduğu satır sayısının eş bütünleşme vektör sayısında eşit olduğu, en çok benzerlik yöntemi ile elde edilen matrisi ifade etmektedir (Muratoğlu, 2011: 60).

Johansen yaklaşımında 2 tane test bulunmaktadır:

1) *Trace(iz) test* = $\lambda_{trace} = -T \sum_{i=1}^n \ln(1 - \lambda_i)$

2) *Maksimum (Öz Değer) test* = $\lambda_{max} = -T \ln(1 - \lambda_{r+1})$

Testin işleyişine bakıldığında sıfır hipotezi kabul edilene kadar basamak basamak incelemeye devam edilir.

Sıfır hipotezi: $r=0$ red ise >

Sıfır hipotezi: $r=1$ red ise >

Sıfır hipotezi: $r=2$ kabul ise $r=2$ gibidir.

Trace(iz) test hipotezi

$$H_0: r \leq r_0$$

$$H_1: r \geq r_{0+1}$$

Yazılır ve test istatistiği > kritik değer sıfır hipotezi red edilir. Yani r_0 'dan daha fazla lineer bağımsız eş bütünleşme ilişkisi vardır. H_0 red edilmezse r_0 tane eş bütünleşme ilişkisi mevcut olduğu söylenir (Muratoğlu, 2011:61).

Mak(Öz Değer) test hipotezi

$$H_0: r = r_0$$

$$H_1: r = r_{0+1}$$

Johansen(1988) ve Johansen ve Juselius (1990) tarafından geliştirilen Johansen Eş Bütünleşme Testinde, ele alınarak incelenmiş olan serilerin seviyede durağan olmadığında ve aynı dereceden farkı alındığında durağan hale geldiğinde analiz yapılabilmektedir.

Johansen testinde, VAR' daki gecikme sayısı dikkate alınmaktadır. VAR modeline geçilmeden önce model için uygun gecikme uzunluğunun tespit edilmesi gerekmektedir.

Gecikme seviyesi araştırılan konunun niteliğine ve araştırmacının isteğine bağlı olarak belirlenebileceği gibi tahminlerin güvenilir olması açısından bir kısım seçim kriterlerine başvurularak da belirlenebilmektedir. Son Tahmin Hatası (FPE), Akaike Bilgi Kriteri (AIC), Hannan Quinn (HQ), ve Schwarts (SC) kriterleri gecikme seviyesinin tespitinde kullanılan kriterler arasında yer almaktadır.

Aşağıda verilecek tabloda VAR modelinde optimal olacak gecikme seviyesi için AIC(Akaike Bilgi Kriteri), SC (Schwartz Bilgi Kriteri), FPE (Son Tahmin Hatası) ve HQ(Hannan Quinn Bilgi Kriteri) kullanılarak uygun gecikme seviyesi belirlenmiştir.

Tablo 4. İşsizlik ve Göç Modelinin Gecikme Uzunluğunun Belirlenmesi

Lag	LogL	LR	FPE	AIC	SC	HQ
0	-32.15230	NA	0.066812	2.969765	3.068503	2.994597
1	15.38024	82.66528*	0.001521*	-0.815673*	-0.519457*	-0.741176*
2	16.34029	1.502693	0.002003	-0.551330	-0.057637	-0.427168

*Kriterler tarafından belirlenen gecikme seviyesini göstermektedir.

VAR analizi uygun gecikme uzunluğuna oldukça duyarlıdır. Tablo 4'te görüldüğü gibi VAR analizinde işsizlik ve göç arasındaki ilişkiyi belirlemek için kurulan modelde kullanılacak uygun gecikme uzunluğunun bütün kriterlere göre 1 olduğuna karar verilmiştir.

Tablo 5. Göç ve Ekonomik Büyüme Modelinin Gecikme Uzunluğunun Belirlenmesi

Lag	LogL	LR	FPE	AIC	SC	HQ
0	-52.08645	NA	0.378146	4.703170	4.801908	4.728002
1	3.558231	96.77336*	0.004252	0.212328	0.508544*	0.286825*
2	8.053837	7.036601	0.004118*	0.169232*	0.662925	0.293394

*Kriterler tarafından belirlenen gecikme seviyesini göstermektedir

Tablo 5'te görüldüğü gibi VAR analizinde göç ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi belirlemek için kurulan model 2'de de kullanılacak uygun gecikme uzunluğu SC ve HQ kriterine göre 1 olarak belirlenmiştir.

Tablo 6. İşsizlik ve Göç Arasındaki VAR Modelinin Otokorelasyon LM Testi

Uzunluk	LM-ist	Prop
1	1.543735	0.8189
2	2.019836	0.7321
3	3.169337	0.5299
4	8.400061	0.0780
5	1.366720	0.8500
6	2.244498	0.6909
7	0.292545	0.9903
8	0.966668	0.9148
9	8.314584	0.0807
10	2.094393	0.0784
11	1.455953	0.8344
12	0.562311	0.9672

Tablo 7. Göç ve Ekonomik Büyüme Arasındaki Var Modelinin Otokorelasyon LM Sonucu

Uzunluk	LM-ist	Prob
1	7.028424	0.1344
2	1.450105	0.8354
3	5.657170	0.2263
4	4.799526	0.3085
5	8.108404	0.0877
6	2.655606	0.6170
7	1.090967	0.8957
8	1.654979	0.7989
9	4.272112	0.3704
10	1.549628	0.8178
11	2.301594	0.6805
12	1.663920	0.7973

Modelde gecikme uzunluğunun belirlenmesinden sonra otokorelasyon sorununun olup olmadığı Lagrange Çarpanı(L-M) testi ile incelenmiş ve 12 gecikme için bulunan analizde otokorelasyon sorununun olmadığı sonucuna yukarıda yer alan Tablo 6 ve 7’de ulaşılmıştır. Tablolardan da anlaşıldığı üzere modelin herhangi bir otokorelasyon sorunu bulunmamaktadır. Olasılık değerleri %5 anlamlılık seviyesinden büyük değerlere sahiptir.

Ele alınan modelde değişen varyans sonucu White Testi ile belirlenmiştir. Analiz sonuçları aşağıda özetlenmiştir.

Tablo 8. İşsizlik ve Göç Değişen Varyans Sonucu

Chi-square (X2) ki kare	df	Prob.
4.903217	12	0.9611

Tablo 9. Göç ve Ekonomik Büyüme Değişen Varyans Sonucu

Chi-square (X ²) ki kare	df	Prob.
11.89603	12	0.4541

VAR modellemesinin uygun bir şekilde gerçekleştirilmesinin ardından yapılması gereken, her bir modelde yer alan değişkenler arasında eş bütünleşme olup olmadığının Johansen eş-bütünleşme yöntemiyle incelenmesidir (Johansen, 1988, 1992; Johansen ve Juselius, 1990, 1992). Analiz sonuçları Tablo 11’de özetlenmiştir.

Tablo 10. İşsizlik ve Göç Johansen Eş Bütünleşme Testi Trace ve Maximum İstatistiği Sonuçları

Trace(İz) İstatistiği				Maksimum(Öz Değer) istatistiği			
Hipotezdeki Koentegre Vektör Sayısı	Test İst.	%5 Kritik	Olasılık Değeri	Hipotezdeki Koentegre Vektör Sayısı	Test İst.	%5 Kritik	Olasılık Değeri
None *	27.94714	20.26184	0.0036	None *	22.57887	15.89210	0.0038
At most 1	5.368273	9.164546	0.2455	At most 1	5.368273	9.164546	0.2455

Johansen Eş bütünleşme testleri, hem *trace(iz)* ve hem de *Maksimum(öz Değer)* istatistiklerine göre serilerin eşbütünleşik olduklarını ortaya koymaktadır. Kurulan ilk VAR modeli olan göç ve işsizlik arasında uzun dönemli bir ilişkinin varlığı elde edilmiştir. Eşbütünleşme denklemi sonuçları ise şöyledir:

Tablo 11. Normalize Edilmiş Eş Bütünleşme Vektörü

LIS	LGOC	C
1.000000	-0.167798	-5.838503
	(0.02563)	(0.32132)

*Parantez içindeki değerler standart hatayı göstermektedir.

Johansen eş bütünleşme analizi sonuçlarına göre değişkenler arası uzun dönem ilişkiyi gösteren vektördeki katsayısı istatistiksel olarak anlamlıdır. Uzun dönem ilişkiyi gösteren parametrelere göre göçteki %1’lik artış işsizliği %0.1677 oranında artıracaktır. Başka bir ifadeyle uluslararası göç ve işsizlik arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Literatür de de incelendiği üzere uluslararası göçteki artışlar göç alan ülke açısından işsizliği artırmaktadır.

Tablo 12. Göç ve Ekonomik Büyüme Johansen Eş Bütünleşme Testi Trace ve Maximum İstatistiği Sonuçları

Tarce(İz) İstatistiği				Maksimum(Öz Değer) istatistiği			
Hipotezdeki Koentegre Vektör Sayısı	Test İst.	%5 Kritik	Olasılık Değeri	Hipotezdeki Koentegre Vektör Sayısı	Test İst.	%5 Kritik	Olasılık Değeri
None *	14.14057	12.32090	0.0246	None *	11.49982	11.22480	0.00447
At most 1	2.630752	4.129906	0.1239	At most 1	2.630752	4.129906	0.1239

Johansen Eş bütünleşme testleri, hem *trace(iz)* ve hem de *Maksimum(Öz değer)* istatistiklerine göre serilerin eşbütünleşik olduklarını ortaya koymaktadır. Kurulan ikinci VAR modeli olan göç ve ekonomik büyüme arasında uzun dönemli bir ilişkinin varlığı elde edilmiştir. Eşbütünleşme denklemi sonuçları ise şöyledir:

Tablo 13. Göç ve Ekonomik Büyüme Normalize Edilmiş Eş Bütünleşme Denklemi

LGDP	LGOC
1.000000	-0.413547
	(0.02321)

Johansen eş bütünleşme analizi sonuçlarına göre değişkenler arası uzun dönem ilişki gösteren vektördeki katsayısı istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Başka bir ifadeyle uluslararası göç ve GDP arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Uzun dönemde ilişkiyi gösteren parametrelere göre göçteki %1' lik bir artış ekonomik büyümeyi %0.4135 oranında artırmaktadır. Bu sonuç literatürdeki çalışmalarla eşleşmektedir.

Elde edilen sonuçlar literatüre uygundur. Çünkü daha önce yapılan çalışmalardan Borsaj (2003), Venturini ve Vilisio (2004), Latif (2015), Nurdoğan (2019) çalışmalarında uluslararası göçün işsizliği artırdığı sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca Feridun (2004), Dustmann vd. (2005), Boubtane vd. (2013), Göv ve Dürü (2017), Altunç vd. (2017) uluslararası göç ve ekonomik büyüme arasında pozitif yönlü ilişki elde etmişlerdir.

4.SONUÇ

Geçmişten günümüze Tarih, Coğrafya, Sosyoloji, İktisat ve Siyaset bilimi gibi birçok bilim dalı alanında incelenen ve araştırılan göç kavramı kısaca ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye ya da bir yerleşim yerinden farklı bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma hicret, muhaceret olarak tanımlanabilir. Bu kapsamda göç genel olarak yarı kalıcı ve kalıcı yer değiştirmeler olarak tanımlanmaktadır (Lee, 1966:49).

Beşeri sermaye yaklaşımına göre ise uluslararası göç, insanların bilgisini, tecrübelerini ve becerilerini kendi ülkeleri dışında başka ülkelerde kullanabilme becerisidir (Ogunleye, 2016:5).

Türkiye, uzun yıllardan bu yana göç olgusunun yoğun olarak yaşandığı bir coğrafya olmuştur. Özellikle son yıllarda uluslararası arenada yaşanan gelişmeler, Türkiye'yi yurtdışından yoğun bir göçmen akımına maruz bırakmıştır. Yasal ve yasal olmayan yollardan ülkeye giriş yapan göçmenlerin sayısında son dönemdeki bu ciddi artış ise, Türkiye için bölgesel ve ulusal politikalarda ciddi yeniden yapılanmaların gerekliliğini gündeme getirmiştir (Kaya, 2015:15-16).

Uluslararası göçün temel makroekonomik göstergeler üzerindeki etkileri ülkelerin uygulayacağı sosyo-ekonomik politikalar açısından önemli bir yere sahiptir. Bundan dolayı bu çalışmada uluslararası göçün temel makroekonomik göstergelerden olan işsizlik ve ekonomik büyüme üzerine etkisi incelenmiştir. Öncelikle birim kök testi yapılan çalışmada daha sonra Johansen Eşbütünleşme analizine yer verilmiştir. Analizler sonucunda hem uluslararası göç ve işsizlik hem de uluslararası göç ve ekonomik büyüme arasında uzun dönemli pozitif bir ilişkinin varlığı elde edilmiştir. Başka bir ifadeyle göç oranındaki artışların hem işsizliği hem de ekonomik büyümeyi artırdığı sonucuna varılmıştır. Burada ucuz işgücü işsizliği artırsa da işgücüne ulaşım daha kolay hale gelmiş üretim artmış ve doğal olarak ekonomik büyümede de artış görülmüştür denilebilir.

Dünyada ve Türkiye de uluslararası göçe ilişkin yaşanan gelişmeler dikkate alındığında başta Avrupa Birliği ülkeleri ve Amerika göçün sınırlandırılması ve kontrolü noktasında büyük bir titizlik ve önem göstermektedirler. Bu cihetle Türkiye' nin karşı karşıya kaldığı göç olgusuna yönelik alternatif bir politika önermesinde bulunabiliriz. Göçün tabii olarak yaratılan değer artışına bağlı olarak ekonomik büyümeyi olumlu yönde etkilemesi göç alan ülke açısından pozitif bir etki yaratsa da; işsizliği artırmasının işgücü piyasasında bozulmalara yol açacağı açıktır. İşsizlik olgusu ülkeler açısından oldukça önemlidir. Hele ki gelişmekte olan ülkelerde kaynakların etkin ve verimli kullanılması ülkenin üretim gücünün artmasına neden olacaktır. Bu durum refah artışına da yansıtacaktır. Onun içindir ki, Türkiye başta Suriye göçü olmak üzere yabancı göç olgusunun kendi iç dinamiklerini ve ekonomik aktörlerini ne kadar iyi yönetebilirse o kadar ekonomik kazanç sağlayabilir. Bu doğrultuda öncelikle işgücü piyasasına önemli bir düzenleme yapılması gereklidir. Bu hususta göçle gelen nitelikli ve niteliksiz işgücünün tasnif edilerek nitelikli göçle gelenlerin kendi uzmanlık alanlarında Türkiye' nin çalışma şartlarına uygun ve gereksinimlerini karşılayacak bir şekilde etkinliklerinin sağlanması gerekmektedir. Niteliksiz olanların ise mesleki eğitimlerle üretkenliklerinin artırılarak reel sektörde açık bulunan alanlara kanalize edilmeleri kaynakların etkin kullanılması açısından oldukça önemli olacaktır.

KAYNAKÇA

- Altunç, Ömer Faruk ve Uçan, Okyay (2017), “**Dış Göçlerin Türkiye Ekonomisinde İşsizlik Enflasyon ve Ekonomik Büyüme Üzerine Etkisi**”, Social Studies, Cilt:5, Sayı:8, ss.197-212.
- Ağır, Hüseyin ve Zabun, Ayşe (2015), “ **Ricardocu Denklik Teoremi : Türkiye Üzerine Ampirik Bir Uygulama**”, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 74s.
- Bakırtaş, Tahsin ve Kandemir, Orhan (2010), “**Gelişmekte Olan Ülkeler Ve Beyin Göçü: Türkiye Örneği**”, Kastamonu Eğitim Dergisi, Cilt:18, Sayı:3, ss.961-974.
- Bonin, Holger (2005), “**Wage and Employment Effects of Immigration to Germany: Evidence from a Skill Group Approach**”, IZA Discussion Paper, No.1875.
- Boubtane, Ekrame, Coulibaly Dramane ve Rault Christophe (2011), “**Immigration, Unemployment and Growth in the Host Country: Bootstrap Panel Granger Causality Analysis on OECD Countries**”, Discussion Paper No:5853, IZA, Germany.
- Card, David (1990), “**The Impact of the Mariel Boatlift on the Miami Labor Market**”, Industrial and Labor Review, Volume:43, Issue:2, pp.245-257.
- Ceritoğlu, Evren, Yunculer, H. Burcu, Gurcihan Torun, Huzeyfe, Tumen, Semih (2015), “**The Market Outcomes İn Turkey: Evidence From a Quasi-Experimental Design**”, IZA DP No:9348.
- Chletsos, Michael ve Roupakias, Stelios (2012), “**Immigration, Unemployment and Growth: Empirical Evidence from Greece**”, Munich Personal RePEc Archive, No.39927.
- Cohen-Goldner, Sarit ve Paserman, Daniele M. (2004), “**The Dynamic Impact of Immigration on Natives’ Labor Market Outcomes: Evidence from Israel**”, IZA Discussion Papers, No.1315.
- Chamunorwa, Wilson ve Mlambo, Courage (2015)., “**The Unemployment Impact of Immigration in South Africa**”, Mediterranean Journal of Social Sciences, Volume:5, Issue:20, pp.2631-2640.
- Çakı, Aslı (2018), “**Geçmişten Bugüne Türkiye’ nin Göç Politikası ve Suriyeli Göçmenler Bağlamında Göç Yönetişimi**”, Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 120s, Karaman.
- Dickey, David ve Fuller, Wayne “**Distribution of the Estimators For Autoregressive Time Series With a Unit Root**”, Journal of American Statistical Association, Volume:74, Issue:22, pp.427-431.
- Doğan, Coşkun (2017), “**Düzensiz Göçmenlerin Türkiye’ye Ekonomik Açıdan Etkileri**”, Tarih Okulu Dergisi, ss. 315-329.
- Fichter, J. (1971), **Sociology**, University Of Chicago Press, 2 Edition, USA.
- Friedberg, M. Rachel ve Hunt Jennifer (1995), “**The Impact Of Immigrants on Host Country Wages**”, Employment and Growth, Volume:9, Issue:2, pp.23-44.
- Feridun, Mete (2004), “**Immigration, Income and Unemployment: An Application of the Bounds Testing Approach To Cointegration, Project MUSE Scholarly Journals Online**”, Lough borough University, U.K, The Journal of Developing Areas, Volume:41, Issue:1, pp.37-49

- Göv, Abdullah ve Dürrü, Zerrin (2017), “**Göç ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Seçilmiş OECD Ülkeleri Üzerine Bir Analiz**”, Ekonomik Araştırmalar Dergisi, Cilt:3, Sayı:4, ss.491-502.
- Gür, Nurullah (2017), “**Ülke Deneyimleri Işığında Uluslararası Göç Ekonomisi**”, SETA, 224, ss.1-24.
- Gujarati, Damodar ve Down, Porter (2012), **Temel Ekonometri**, Birinci Basım, 899s, İstanbul.
- Jean, Sebastian, ve Jimenez, Miguel (2007), “**The Unemployment Impact of Immigration in OECD Countries**”, OECD Economics Department Working Paper, No.563.
- Johansen, Soren (1988), “**Statistical Analysis Of Cointegration Vectors**”, Journal of Economic, Dynamics and Control, Volume:12, pp.231-254.
- Johansen, Soren ve Jeselius, Katarina (1990), “**Maximum Likelihood Estimation and Inference on Cointegration With Applications To Demand For**”, Oxford Bulletin of Economics and Statistics, Volume:52, Issue:2, pp.169-209.
- Kara, Canan (2015), “**Göç Bağlamında Uluslararası İşbirliği ve Türkiye'nin Politikaları**”, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Doktora Tezi, 397s, Çanakkale.
- Latif, Ehsan (2015), “**The Relationship Between Immigration and Unemployment: Panel Data Evidence From Canada, Economic Modelling**”, Cilt:50, pp.162-167.
- Lee, Everett S. (1966), “**Theory of Migration**”, Demography, Volume:3, Issue:1, pp.47-57.
- Morley, Bruce (2006), “**Causality Between Economic Growth and Immigration An ARDL Bounds Testing Approach**”, Economic Letters 90, pp.72-76.
- Muratoğlu, Yusuf (2011), “**Büyüme ve İşsizlik Arasındaki Asimetrik İlişki ve Türkiye’de Okun Yasasının Sınanması**”, Hitit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 124s, Çorum.
- Nakhoul, Tuğçe Elif (2014), “**Uluslararası İşgücü Göçü ve Türkiye**”, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Uzmanlık Tezi, Ankara, 135s.
- Nurdoğan, Ali Kemal ve Şahin, Menekşe (2019), “**Türkiye’ye Yönelen Uluslararası Göç İşsizliğin Bir Nedeni mi?**” Uluslararası Toplum ve Araştırma Dergisi, Cilt:9, Sayı:11, ss.2203-2221.
- Ogunleye, Blessing (2016), “**Uluslararası İşgücü Göçü, İşsizlik ve Ekonomik Büyüme: OECD Ülkeleri Üzerine Panel Veri Çalışması**”, Kocaeli Üniversitesi, İktisat Bölümü, Yüksek Lisans Tezi.
- Öner, Hakan (2018), “**Tüketici ve Üretici Fiyat Endeksi Arasındaki İlişkinin Granger Nedensellik Testi Yoluyla İncelenmesi**”, Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt:3, Sayı:1, ss.318-327.
- Sayın, Yusuf, Usanmaz, Ahmet Usanmaz ve Aslangiri, Fırat (2016), “**Uluslararası Göç Olgusu ve Yol Açtığı Etkiler: Suriye Göçü Örneği**”, KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, Cilt:18, Sayı:31, ss.1-13.
- Sevinç, Haktan, Bozkurt Eda, Künü, Serkan, Sevinç, Demet (2016), “**Ekonomik Büyüme ve Göç İlişkisi: Gelişmekte Olan Ülkelere Dayalı Bir Analiz**”, International Conference On Eurasian Economies, ss.398-403.

- Shan Jordan, Morris Alan ve Sun Fiona (1999), "**Immigration and Unemployment: New Evidence from Australia and New Zealand**", International Review of Applied Economics, Volume:13, Issue:2, pp.253-260.
- Sukar, Abdulhamid ve Hassan, Seid (2001), "**US Export and Time-Varying Volatility Of Real Exchange Rate**", Global Finance Journal 21, pp.109-119.
- Tarı, Recep (2012), **Ekonometri**, Umuttepe Yayınları, 8. Baskı, 518s, Kocaeli.
- Türkcan, Burcu (2017), "**Suriye Krizi Sonrası Göçün Türkiye’de Bölge Ekonomilerine Etkisi**", Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt:9, Sayı:26, ss.770-795.
- Utkulu, Uğur (2003), "**Türkiye’ de Bütçe Açıkları ve Dış Ticaret Açıkları Gerçekten İkiz mi? Koentegrasyon ve Nedensellik Bulguları**", D. Ü., İİBF Dergisi, Cilt:18, Sayı:1, ss.45-61.
- Venturuni, Alessandra ve Villosio, Claudia (2004), "**Labour Market Effect of Immigration into Italy: An Empirical Analysis**", International Labour Review, Volume:145 pp.91-118.
- Erişim Tarihi: <https://www.goc.gov.tr/>
- Erişim Tarihi: http://www.tuik.gov.tr/VeriTabanlari.do?vt_id=28&ust_id=null